

BOSHLANG‘ICH TA’LIM O‘QITUVCHILARIDA RAQAMLI KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISHDA BULUTLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Isayeva O'giloy Shavkatovna

ISFT Samarqand filiali, ISFT instituti Samarqand filiali

Gumanitar fanlar kafedrası stajyor o‘qituvchisi

Anotatsiya: Mazkur maqolada boshlang‘ich ta’lim o‘qituvchilarida raqamli kompetensiyani shakllantirish masalasi ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Raqamli kompetensiya tushunchasi, uning tarkibiy qismlari hamda boshlang‘ich ta’lim tizimidagi ahamiyati ochib berilgan. Shuningdek, bulutli texnologiyalarning ta’lim jarayonidagi pedagogik imkoniyatlari, xususan, interfaollik, hamkorlik, moslashuvchanlik va monitoring imkoniyatlari yoritilgan. Tadqiqot natijalari bulutli texnologiyalar asosida tashkil etilgan ta’lim muhiti boshlang‘ich ta’lim o‘qituvchilarining raqamli kompetensiyasini samarali shakllantirishga xizmat qilishini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: raqamli kompetensiya, boshlang‘ich ta’lim, bulutli texnologiyalar, raqamli ta’lim muhiti, pedagogik imkoniyatlar

PEDAGOGICAL OPPORTUNITIES OF USING CLOUD TECHNOLOGIES IN THE FORMATION OF DIGITAL COMPETENCE OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Abstract: This article presents a scientific and theoretical analysis of the formation of digital competence among primary school teachers. The concept of digital competence, its structural components, and its significance in the primary education system are examined. Special attention is paid to the pedagogical opportunities of cloud technologies in the educational process, including interactivity, collaboration, flexibility, and monitoring. The results of the study indicate that an educational

environment based on cloud technologies effectively contributes to the development of digital competence of primary school teachers.

Keywords: digital competence, primary education, cloud technologies, digital learning environment, pedagogical opportunities

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОБЛАЧНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ФОРМИРОВАНИИ ЦИФРОВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация: В статье проведён научно-теоретический анализ проблемы формирования цифровой компетентности учителей начального образования. Раскрыта сущность понятия цифровой компетентности, её структурные компоненты и значение в системе начального образования. Особое внимание уделено педагогическим возможностям облачных технологий в образовательном процессе, таким как интерактивность, сотрудничество, гибкость и мониторинг. Результаты исследования свидетельствуют о том, что образовательная среда, организованная на основе облачных технологий, способствует эффективному формированию цифровой компетентности учителей начального образования.

Ключевые слова: цифровая компетентность, начальное образование, облачные технологии, цифровая образовательная среда, педагогические возможности

Zamonaviy ta'lim tizimining jadal rivojlanishi va raqamli transformatsiya jarayonlari pedagogik faoliyat mazmunini tubdan yangilashni talab etmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim tizimida faoliyat yurituvchi o'qituvchilarning raqamli kompetensiyasini shakllantirish masalasi bugungi kunda dolzarb ilmiy-pedagogik muammolardan biri hisoblanadi. Chunki boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarda bilim olishga bo'lgan dastlabki munosabat, axborot bilan ishlash madaniyati hamda raqamli muhitga moslashuv asoslarini shakllantiradi.

O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, raqamli texnologiyalarni ta'lim jarayoniga joriy etish davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan. Jumladan, "Yangi O'zbekiston strategiyasi"da ta'lim sohasini raqamlashtirish va pedagog kadrlarning raqamli kompetensiyasini rivojlantirish ustuvor vazifa sifatida belgilangan [1]. Ushbu hujjatda zamonaviy pedagog kadrlarni tayyorlashda raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish muhimligi alohida ta'kidlanadi.

Mazkur sharoitda bulutli texnologiyalar ta'lim jarayonini tashkil etishda muhim pedagogik vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Bulutli texnologiyalar o'qituvchiga o'quv jarayonini interfaol, moslashuvchan va samarali tashkil etish imkonini beradi. Shu sababli, boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida raqamli kompetensiyani shakllantirishda bulutli texnologiyalardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlarini ilmiy-nazariy jihatdan asoslash dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Pedagogik adabiyotlarda "raqamli kompetensiya" tushunchasi ko'plab olimlar tomonidan turlicha talqin qilinadi. N.A.Muslimovning fikriga ko'ra, raqamli kompetensiya — bu pedagogning axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan ta'lim jarayonida samarali foydalanish, o'quv jarayonini rejalashtirish va boshqarish qobiliyatidir [2]. Ushbu yondashuvda raqamli kompetensiya pedagogning kasbiy kompetensiyasining muhim tarkibiy qismi sifatida qaraladi.

R.X.Jo'rayev raqamli kompetensiyani o'qituvchining innovatsion faoliyatini ta'minlovchi omil sifatida baholab, uni pedagogik jarayonda axborotni izlash, qayta ishlash, tahlil qilish va ta'limiy maqsadlarga yo'naltirish qobiliyati bilan bog'laydi [3]. Bu yondashuvga ko'ra, raqamli kompetensiya o'qituvchining metodik va texnologik bilimlari integratsiyasi natijasida shakllanadi.

U.Sh.Begimqulov raqamli kompetensiyani quyidagi tarkibiy qismlardan iborat deb hisoblaydi:

- axborot bilan ishlash kompetensiyasi;
- texnologik kompetensiya;
- kommunikativ kompetensiya;
- pedagogik monitoring va refleksiya kompetensiyasi [4].

Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari uchun ushbu kompetensiyalar ayniqsa muhim hisoblanadi. Chunki ular o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda raqamli texnologiyalarni tanlash va qo'llashni talab etadi. A.A.Abduqodirovning ta'kidlashicha, raqamli texnologiyalarni pedagogik jarayonga joriy etish o'qituvchidan nafaqat texnik bilimlarni, balki pedagogik mahoratni ham talab qiladi [5].

Demak, raqamli kompetensiya — bu o'qituvchining raqamli texnologiyalarni pedagogik maqsadlarga muvofiq, samarali va ongli ravishda qo'llay olish qobiliyatidir.

Boshlang'ich ta'lim bosqichi ta'lim tizimining asosiy poydevori hisoblanadi. Aynan shu bosqichda o'quvchilarda bilim olishga bo'lgan ijobiy munosabat, mustaqil fikrlash va axborot bilan ishlash ko'nikmalari shakllanadi. Shu bois, boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining raqamli kompetensiyasi ta'lim sifati va samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. M.M.To'xtasinov o'z tadqiqotlarida raqamli kompetensiyaga ega bo'lgan o'qituvchi dars jarayonini samarali rejalashtirish, o'quvchilar faolligini oshirish va ta'lim jarayonini monitoring qilish imkoniyatiga ega bo'lishini ta'kidlaydi [6]. Bu holat boshlang'ich sinf o'quvchilarining bilimlarni o'zlashtirish darajasini oshirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, B.X.Xodjayevning fikriga ko'ra, pedagogik texnologiyalarni samarali qo'llash o'qituvchining kasbiy mahorati bilan chambarchas bog'liq bo'lib, raqamli kompetensiya ushbu jarayonning ajralmas qismi hisoblanadi [7]. Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalarni qo'llash o'qituvchidan yuqori darajadagi metodik tayyorgarlikni talab etadi. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Raqamli ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi"da ham pedagog kadrlarning raqamli kompetensiyasini oshirish ta'lim tizimini rivojlantirishning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan [10].

Bulutli texnologiyalar zamonaviy ta'lim muhitini tashkil etishda keng imkoniyatlarga ega bo'lib, o'qituvchi va o'quvchilar faoliyatini yangi bosqichga olib chiqadi. U.Sh.Begimqulovning ta'kidlashicha, bulutli ta'lim muhiti o'quv jarayonini interfaol va hamkorlikka asoslangan holda tashkil etish imkonini beradi [4]. Bulutli texnologiyalarning asosiy pedagogik imkoniyatlaridan biri interfaollikdir. Interfaol

muhit o'quvchilarning dars jarayonidagi faolligini oshirib, ularni mustaqil fikrlashga undaydi. N.S.Sayidahmedovning fikriga ko'ra, interfaol pedagogik texnologiyalar o'quvchilarni ta'lim jarayonining faol subyektiga aylantiradi [8].

Bulutli texnologiyalarning muhim pedagogik imkoniyatlaridan yana biri — hamkorlikni ta'minlashdir. Bulutli platformalar orqali o'qituvchi va o'quvchilar bir vaqtning o'zida o'quv materiallari bilan ishlashi, ularni tahrirlashi va muhokama qilishi mumkin. Bu holat ta'lim jarayonida subyektlararo munosabatlarni rivojlantiradi. N.A.Muslimovning ta'kidlashicha, hamkorlikka asoslangan raqamli muhit pedagogik jarayon samaradorligini oshiradi va o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantiradi [2].

Boshlang'ich ta'lim sharoitida hamkorlik muhim pedagogik omil hisoblanadi. O'quvchilar jamoaviy topshiriqlar orqali bilimlarni o'zlashtiradi, o'z fikrini ifodalashga va boshqalarning fikrini tinglashga o'rganadi. Bulutli texnologiyalar bu jarayonni soddalashtiradi va samarali tashkil etish imkonini beradi. R.X.Jo'rayev ham ta'limda innovatsion texnologiyalarni qo'llash orqali o'quvchilar o'rtasida ijtimoiy hamkorlikni rivojlantirish mumkinligini ta'kidlaydi [3].

Bulutli texnologiyalarning yana bir muhim pedagogik imkoniyati — moslashuvchanlikdir. Bulutli platformalar o'qituvchiga ta'lim jarayonini vaqt va makonga bog'lamasdan tashkil etish imkonini beradi. Bu esa individual va differensial yondashuvni amalga oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. A.A.Abduqodirovning fikriga ko'ra, raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilgan ta'lim muhiti o'quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olish imkonini yaratadi [5].

Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning o'zlashtirish darajasi turlicha bo'lishi tabiiy holatdir. Bulutli texnologiyalar yordamida o'qituvchi o'quv materiallarini turli murakkablik darajasida taqdim etishi, qo'shimcha resurslardan foydalanishi va o'quvchilar faoliyatini individual tarzda tashkil etishi mumkin. Bu esa ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, bulutli texnologiyalar monitoring va baholash jarayonini takomillashtirish imkonini beradi. O'qituvchi o'quvchilarning topshiriqlarni bajarish

jarayonini real vaqt rejimida kuzatishi, natijalarni tahlil qilishi va o'z vaqtida pedagogik tuzatishlar kiritishi mumkin. M.M.To'xtasinovning tadqiqotlarida ta'kidlanishicha, raqamli monitoring vositalari o'qituvchining kasbiy refleksiya-sini kuchaytiradi va ta'lim sifatini oshiradi [6].

N.S.Sayidahmedov ham pedagogik texnologiyalarni qo'llashda monitoring va tahlil muhim o'rin tutishini qayd etib, baholash jarayonining shaffofligi ta'lim samaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi [8]. Bulutli texnologiyalar bu jarayonni tizimli va uzluksiz amalga oshirish imkonini beradi. Umuman olganda, bulutli texnologiyalar interfaollik, hamkorlik, moslashuvchanlik va monitoring kabi pedagogik imkoniyatlari orqali boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining raqamli kompetensiyasini shakllantirish va rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy ta'lim tizimida boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining raqamli kompetensiyasini shakllantirish muhim ilmiy-pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Raqamli kompetensiya o'qituvchining kasbiy kompetensiyasining ajralmas qismi bo'lib, u ta'lim jarayonini samarali tashkil etish, o'quvchilarning bilishga bo'lgan qiziqishini oshirish va ta'lim sifatini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi [2], [3].

Maqolada tahlil qilinganidek, raqamli kompetensiya tushunchasi axborot bilan ishlash, texnologik, kommunikativ hamda pedagogik monitoring kompetensiyalarini o'z ichiga oladi. Ushbu kompetensiyalarni shakllantirishda bulutli texnologiyalar muhim pedagogik imkoniyatlarga ega. Xususan, bulutli texnologiyalar orqali ta'lim jarayonida interfaollikni ta'minlash, o'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasida samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish, ta'limni moslashuvchan tashkil etish hamda o'quv faoliyatini monitoring qilish imkoniyati yaratiladi [4], [6].

O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimini raqamlashtirishga qaratilgan normativ-huquqiy hujjatlar va strategik dasturlar ham pedagog kadrlarning raqamli kompetensiyasini rivojlantirishni ustuvor yo'nalish sifatida belgilaydi [1], [10]. Shu bois, boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini tayyorlash va qayta tayyorlash jarayonida bulutli texnologiyalardan foydalanishga alohida e'tibor qaratish zarur.

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bulutli texnologiyalar asosida tashkil etilgan ta'lim muhiti boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining raqamli kompetensiyasini samarali shakllantirishga xizmat qiladi hamda ta'lim jarayonining sifat va samaradorligini oshiradi. Kelgusida mazkur yo'nalishda amaliy-metodik tadqiqotlarni chuqurlashtirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Adabiyotlar ro'yhati

1. Mirziyoyev Sh.M.Yangi O'zbekiston strategiyasi. — Toshkent: O'zbekiston, 2021. — 464 b
2. Muslimov N.A.Pedagogik kompetentlik va uning kasbiy ta'limdagi o'rni. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. — 256 b.
3. Jo'rayev R.X.Ta'limda innovatsion texnologiyalar. — Toshkent: O'qituvchi, 2019. — 212 b.
4. Begimqulov U.Sh.Raqamli ta'lim muhiti va uni tashkil etish metodikasi. — Toshkent: Fan, 2018. — 198 b.
5. Abduqodirov A.A.Axborot texnologiyalari va pedagogik jarayon. — Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2017. — 240 b.
6. To'xtasinov M.M.O'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda raqamli texnologiyalar. — Toshkent: Innovatsion rivojlanish nashriyoti, 2021. — 176 b.
7. Xodjayev B.X.Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2018. — 220 b.
8. Sayidahmedov N.S.Pedagogik texnologiya asoslari. — Toshkent: O'qituvchi, 2016. — 192 b.
9. Ismailova Z.K.Raqamli ta'lim sharoitida o'qituvchi faoliyatini tashkil etish. — Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020. — 164 b.
10. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi.“Raqamli ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi”. — Toshkent, 2020.